

О.М. Андрійців,
концертмейстер,
І.Г. Барановська,
кандидат педагогічних наук, доцент
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського

ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРУ РЕПЕРТУАРУ ДЛЯ ДИТЯЧОГО АНСАМБЛЮ НАРОДНОЇ МУЗИКИ

Постановка проблеми. Світ навколо нас прекрасний не тому, що художньо досконалий, а тому, що кожна особистість переносить у нього власне розуміння краси настільки, наскільки в ній розвинене бачення цієї краси. Видатний психолог і педагог Л.Виготський вважав, що: «... в основі виховання повинна бути особиста діяльність учня, і все мистецтво вихователя зводиться тільки до того, щоб спрямовувати та регулювати цю діяльність» [1]. Для того, щоб дитина навчилася бачити та створювати прекрасне, проникла відповідним емоційним ставленням до мистецького твору, не досить пояснень та настанов педагога. Ці пояснення мають знайти підкріплення тільки у власному художньо-виконавському досвіді, який кожен учень може отримати на заняттях ансамблю народної музики, котрі все частіше створюються в загальноосвітніх школах та позашкільних закладах освіти України.

Аналіз попередніх досліджень. Сучасною музичною педагогікою накопичено багато наукових знань, які стосуються питань спілкування у процесі спільного ансамблевого музикування, майстерності ансамблевого виконавства, відбору репертуару ансамблевого колективу (Ю.Бай, Д.Благой, Т.Вороніна, А.Готліб, О.Ільченко, В.Лапченко, М.Мільман, О.Олексюк, М.Різолі та інші). Педагоги доводять, що успіх ансамблевого колективу залежить від розвитку вміння «почуття ансамблю» – здатності слухати партнерів («ансамблеве фокусування слуху»), помічати та сприймати не тільки музичні наміри, а й чисто психологічні імпульси партнерів [2]. Характер виконання, інтерпретація музики (народної зокрема) залежить від рівня володіння засобами музичної виразності, а саме: ритмічної організації твору, особливостей мелодії, фактури, агогіки, супроводу [3,4,5]. Дослідники одностайні в думці, що репертуар – один з найважливіших, значимих питань діяльності ансамблевого колективу, його обличчя, його візитна картка.

Мета статті – привернути увагу керівників творчих колективів до проблеми вибору репертуарних творів., на прикладі діяльності дитячого зразкового ансамблю народної музики «Дударик».

Виклад основного матеріалу. Дитячий ансамбль народної музики «Дударик» працює в позашкільному закладі освіти (Вінницькій обласній станції юних натуралістів). В ньому займаються діти віком 6 – 17 років. Діти приходять в ансамбль за власним бажанням, не маючи музичної освіти. Два рази на тиждень, за розкладом, відбуваються групові репетиції ансамблю, де вихованці : засвоюють основи музичної грамоти, здобувають навички гри на музичних інструментах (сопілка, дводенцівка, окарина, цимбали, бубон, трикутник, тріскачки, деркач, барабан-бухало тощо), розвивають навички одноголосного та двохголосного співу, вчать основам ансамблевого музикування та сценічного мистецтва, вивчають українські народні пісні та мелодії, традиції та звичаї рідної України, знайомляться з доробком відомих фольклористів та композиторів. Магія неповторних тембрів звучання народних інструментів зачаровує виконавців і слухачів не тільки природною чистотою звучання, а моторошним відчуттям причетності до витоків світової народної музичної культури.

Народно-інструментальне мистецтво сучасної України є органічною часткою цілісної вітчизняної музичної культури. Творчі, виконавські, науково-методичні та педагогічні напрацювання у цьому жанрі відбивають глибокий зміст та ссамобутність характеру; вони є активними засобами творчого взаємоспілкування з музичним світом, бо сама природа

музичного інструментарію, покликана відображати загальнолюдські почуття, не обмежуючись національними кордонами, адже різновиди струнно-щипкових, струнно-ударних, язичково-духових інструментів здавна були притаманні культурам різних народів світу. Отже, одним з ключових моментів успішної діяльності дитячого ансамблю народної музики є вибір репертуару.

Репертуар як сукупність творів, що виконуються ансамблевим колективом, становить основу його діяльності, сприяє розвитку музичного смаку та творчої активності юних музикантів, накопиченню теоретичних знань та практичних умінь, розширює коло життєвих понять і уявлень, дає ансамблю народної музики можливість вести активне творче життя, постійно підвищувати виконавську майстерність кожного окремого виконавця і колективу в цілому. Вибір репертуару – це не одномоментний акт, а досить складний творчий процес, що входить в щоденну діяльність керівника ансамблю народної музики і вимагає від нього певних знань і умінь. З одного боку, в ньому фокусується музичний досвід і культура керівника, принципові методичні установки педагога, вміння бачити можливості їх творчої реалізації на тому чи іншому музичному творі, з іншого, характер відбору обумовлений інтересами та особливостями учасників колективу, а також загальною атмосферою закладу, в якому здійснюється процес навчання.

Дитячий ансамбль народної музики індивідуальний в своєму розвитку, різноманітний за віковими категоріями учасників, володіє властивими тільки йому технічними та художніми взаємовідносинами. Тому, репертуар колективу, насамперед, будується з урахуванням потреб учасників, їх підготовленості до сприйняття творів і роботі над ними, а також з метою підтримки інтересу до народної музики, музикування на народних інструментах та ансамблевого виконавства. Репертуар є одним з показників розвитку ансамблевого колективу, тому несе в собі певні педагогічні функції. Як підкреслює талановитий педагог Г. Струве у своїй книзі «Шкільний хор»: «... Концертна програма дитячого хору повинна бути різноманітною, доступною для виконання і сприйняття, але не спрощеною, багатою виконавськими фарбами, але не ускладненою. Вона повинна обов'язково нести в собі навчально-виконавчі завдання і одночасно бути високохудожньою, не втрачаючи при тому дитячості» [6].

Головним джерелом формування репертуару, безсумнівно, є творча фантазія керівника, яка створює самобутнє, неповторне обличчя ансамблю народної музики. У той же час критеріями відбору репертуару мають стати його доцільність (цікавість з позиції вимог музичного навчання та виховання дітей), художність (мистецький рівень твору за жанром, формою, виразністю змісту, глибиною почуттів) та доступність (коли доцільність і художність відповідають можливостям дітей, враховують вікові можливості вихованців розуміння ідеї твору та виконавсько-технічні вміння передати її).

Проаналізувавши науково-методичні роботи педагогів-музикантів [2, 3, 4, 5, 6] та узагальнюючи власний досвід роботи з дитячим ансамблем народної музики можна сформулювати основні принципи відбору репертуару для дитячого ансамблевого колективу.

Репертуар повинен відповідати таким вимогам:

- носити виховний, навчальний та освітній характер;
- відповідати віковим та виконавським можливостям вихованців;
- відповідати технічним можливостям даного ансамблевого колективу;
- бути різноманітним за характером та змістом;
- мати послідовне ускладнення, тобто кожний музичний твір має сприяти формуванню нових вмінь та навичок гри на музичних інструментах, ансамблевого музикування або їх закріпленню.
- бути високохудожнім.

Варто зазначити : дитячий ансамбль народної музики має в своєму репертуарі твори для різних видів ансамблів (однорідних – ансамблю сопілкарів, ансамблю окарин, мішаних – типу «троїсті музики» та вокально-інструментальних), що дозволяє зробити концертну

програму різноманітною та цікавою. Основою репертуару дитячого ансамблю є обробки народних пісень та танцювальних мелодій («Щедрик», «Дударик», «Ой, сивая зозуленька» обробка М.Леонтовича, «Кривуляк», «Українські візерунки» обробка О.Андрійціва, «На городі чорна редька», «Полька «Вінницька»» обробка І.Барановської), твори українських та зарубіжних композиторів класиків (Ф.Колеса «Весна», В.Пападюк «Коломийка для дводенцівки», «Коломийки», «Українські візерунки», П.Чайковський «Неаполітанська пісенька» та інші).

Види концертних виступів ансамблевого колективу можуть бути різними як за обсягом виступу, так і за змістом концерту. Найбільш поширеним видом виступу є участь його в зведеннях концерті поряд з іншими творчими силами, коли ансамбль виконує 2-3 твори. У таких концертах вибір репертуару звичайно визначається творчим задумом режисера. Часто збірні концерти присвячуються якійсь події і мають театралізовану спрямованість. Керівнику ансамблю потрібно домагатися того, щоб репертуар колективу в таких концертах не був одноплановим. Елемент контрастності репертуару повинен завжди бути присутнім у концертних виступах.

Сфера концертно-виконавської діяльності розширюється за рахунок виїзних концертів у навчальні заклади, де навчаються учасники ансамблю, на підприємства, на яких працюють їх батьки, участі в оглядах, конкурсах та фестивалях міста, області, країни. Нерідко ансамблю народної музики доводиться брати участь в концертах-лекціях, концертах-зустрічах, у яких головною дійовою особою є лектор або той, з ким зустрічаються в залі. У таких виступах також важливо мати успіх, своє творче обличчя.

Найскладнішим видом концертних виступів є творчі, звітні концерти ансамблю народної музики, які проводяться силами одного колективу. Звітний концерт – це підсумок всієї системи навчання дитини: виховання музичного мислення, слухових відчуттів, пам'яті, рухових навичок, а також контроль педагога за режимом та дисципліною домашніх занять. У програму концерту включаються кращі твори колективу, різні за складом виконавців, твори для різних видів ансамблів тощо. Створюється єдина сюжетна лінія концерту [7].

Висновок. Таким чином, не зважаючи на певні труднощі, процес вибору й освоєння репертуару ансамблю народної музики – це захоплюючий і цікавий процес творчого пізнання. Йдучи по шляху пошуку нового і відкриття раніше невідомого не тільки вихованці, а й керівник ансамблю народної музики розвиваються, отримують новий потенціал знань та вмінь, необхідний життєвий і творчо-виконавський досвід.

Література:

1. Выготский Л.С. Педагогическая психология / Под ред. М.Г. Ярошевского. – М.: Педагогика, 1991. – 480с.
2. Готлиб А. Основы ансамблевой техники / А. Готлиб. – М.: Музыка, 1978. – 94с.
3. Ільченко О.О. Народне оркестрове виконавство: аматорство і проблеми художності: монографія / О.О. Ільченко; відп. ред. А.П. Лашенко. – К.: КДК, 1994. – 115с.
4. Лапченко В.П. Методика початкового навчання гри в оркестрі народних інструментів / В. П. Лапченко. – К.: Музична Україна, 1985.
5. Олексюк О. М. Методика викладання гри на народних інструментах: навчальний посібник / О. М. Олексюк. – К.: ДАККіМ, 2004. – 135с.
6. Струве Г.А. Школьний хор. Книга для учителя. / Г.А. Струве. – М.: Просвещение, 1981. – 191 с.
7. У країну творчості через світ народного мистецтва. Навчально-методичний посібник / І.Г.Барановська, Н.Г. Мозгальова. – Вінниця: ВДПУ. – 2011. – 106 с.